

Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem
Kossuth Lajos Hadtudományi Kar
Hadtudományi Doktori Iskola

Mészáros Géza

A Magyar Honvédség vezetői szemlélet változásának társadalomlélektani megközelítése,
különös tekintettel a szervezeti és vezetői mentálhigiénére

című Doktori (PhD) értekezése

Témavezető:

Prof. Dr. Bolgár Judit nyá. mk. ezredes

egyetemi tanár

A XXI. század rohamos fejlődése megköveteli a szervezetektől, — így a Magyar Honvédségtől is — hogy versenyképességük megőrzése érdekében folyamatosan alkalmazkodjanak a környezet változásaihoz.

A rendszerváltást követően a honvédségtől, a katonai vezetéstől, ezáltal a szervezeti működéstől a vezetői magatartástól olyan válaszokat vártak, amelyeket több okból kifolyólag nem tudott megadni, nem tudott megfelelni.

Folyamatosan változott a környezet, változott a norma és értékrend. A régiek nem működtek, de „kísértettek”, az újak még nem „szervültek”.

Ez elsősorban a „hagyományos” értékfelfogással kapcsolatos bizonytalanságban jelenik meg, amely gyakran kapja azt az értékelést vagy véleményt, akár kérdés formájában is, amely az értékváltás helyett értékválságként, vagy egyenesen morális válságként fogalmazza meg ezt a bizonytalan viselkedést.

Ma a vezetői sikerességhez olyan ismeretek is szükségesek, amelyeket korábban un. „úri huncutságnak” tartottak, fölöslegesnek és kultúra idegennek. Ilyenek a társadalom és humán tudományok ismerete és ezek alkalmazása a katonai vezetésben (szociológia, pszichológia, ezek ágai.).

Dolgozatom időszerűségét alátámasztandó, az elmúlt húsz év érték és norma válsága mára csúcsosodott ki.

Ezért elengedhetetlen a paradigmaváltás, egyszer és visszavonhatatlanul, olyan humánszolgálati rendszert, szervezeti és vezetői magatartást kell kialakítani, ami alapoz, és figyelembe veszi az értekezésem eredményeit.

A kutatási cél

Kutatásom célja, az utóbbi években bekövetkezett társadalmi változások, lélektani folyamatok elemzése alapján előmozdítani, olyan katonai vezetői szemlélet kialakítását, vezetés lélektani elemeinek bemutatása, amely biztosítja a paradigma váltás elősegítését, a hatékony szervezeti életet, katonai vezetés hatékony működését. Továbbá célokom elősegíteni a szociális támogató rendszer, a családtámogatás, a korrekciós rendszerek hatékony működését, fejlesztését.

Hipotézisem

- A rendszerváltás előtti vezetői stílus — magatartás — nem biztosítja a harmonikus szervezeti működést a vezetői sikerességet, a vezetettek komfort érzetét.
- Az új vezetői szemléletben, olyan az eddig elvárttól eltérő pszichológiai-mentálhigiénés vezetői jellemzőkre van szükség amely békeidőben biztosítja a harmonikus szervezeti működést és biztosítja a szövetségesi kötelezettségből származó vezetői megfelelést.
- A honvédség hatékony működéséhez elengedhetetlen a társadalmi lélektani folyamatok megismerése, melyek befolyásolják, hatással vannak az állomány motivációs rendszerére és a szervezeti megfelelés attitűdjére, komfortérzetére.

Kutatási módszerek

A kutatómunkám során célirányosan áttanulmányoztam a témában fellelhető, szakirodalmi háttérrel, melyekre dolgozatomban a szükséges mértékben kitérek.

Tanulmányoztam továbbá a disszertáció témájához kapcsolódó HM, HVK, ÖHP számára készített tanulmányokat, elemzéseket, az ezek alapján összeállított szakmai előterjesztéseket.

A felhasznált irodalom jegyzékben felsorolt kutatások másodelemzése segítségével további összefüggéseket tártam fel téziseim, célkitűzéseim alátámasztására.

Az értekezés elkészítése során felhasználtam hivatásos katonaként, humánszakemberként, a Honvédszakszervezet vezetőjeként, katona szociológusként szerzett tapasztalataimat, 1994-2006 között a Pécsi Honvédkórház és Pécsi Tudomány Egyetem tudós kollektívájában, — em.Prof.Dr. Ozsváth Károly nyá.o.ezds, néhai Dr. Pörzsi József o.ezds., néhai Dr. Kóczán György egyetemi tanár, Salamon Csaba, Dr. Fodor László nyá. o. alez. — munkacsoportjában végzett kutató elemző munkám eredményeit, mely a katonai mentálhigiéné elméletében és működőképes, a gyakorlatban a szárazföldi haderő és a légi erő alakulatainál vezetői szintjeinél modellként megvalósult.

Értekezésem az alábbi fejezeteket tartalmazza:

Az első fejezetben foglalkozom, a munkaerő (munkavállaló) jellemzőinek alakulásával a rendszerváltást követő években, elemezem a gazdasági folyamatok alakulását az Unióhoz való csatlakozás tükrében, a munkaerő piaci helyzet alakulását, a foglalkoztatottság jellemzőit, a szegénység problematikáját, a fiatalok hátrányos helyzetének okait, a honvédség számára frekvenciált célcsoportnál, a demográfiai adatokat, a családi helyzetet.

Mindezek azért fontosak, mert a hatékony, sikeres és mentálhigiénés szemléletű vezetői magatartás nem nélkülözheti a fejezetben tárgyalt, elemzett ismereteket, szerzett információkat.

A második fejezetben foglalkozom a társadalmi változások vezetők számára fontos üzenetekkel, foglalkozom az emberi erőforrás honvédségi vetületeivel, az új vezető felfogással, a változás menedzsmenttel, a vezető- parancsnoki kompetenciával és a kompetencia a lapú vezetés jellemzőivel.

A harmadik fejezetben foglalkozom a vezetői mentálhigiéné és kompetencia összefüggésén belül, a mentálhigiéné rövid történeti megközelítésével, a mentálhigiénés szemlélet sarok pontjaival, a katonai mentálhigiénével, rövid történeti áttekintésével, a lehetséges új irányokkal, a haderő mentálhigiénét és drog prevenciót támogató rendszerével. Foglalkozom továbbá, a totális szervezetek működésével, a hadsereg — mint totális szervezet — szervezeti jellemzőivel, hatását a vezetői magatartásra, a totális szervezetekben való viselkedéssel, a totális szervezetek hatalmi rendszerével, a vezetői és szervezeti fejlesztési kompetenciákkal.

A negyedik fejezetben foglalkozom, a szervezeti és vezetői konfliktusokkal, a konfliktusok néhány funkciójával, a konfliktus megoldásával.

Az ötödik fejezetben, foglalkozom a szerződéses állomány mentálhigiénés átvilágításával (1999-2001 és 2008 között), elemzem a vizsgálatok eredményeit. Foglalkozom továbbá a Magyar Honvédség megtartó képességével, a kutatási eredmények tükrében.

A hatodik fejezetben, foglalkozom a vezetői magatartást támogató más szervezeti jellegű erőforrásokkal, a kortárssegítéssel mentálhigiénében, a kortárssegítéssel a vezetői magatartásban, foglalkozom a mentorálással.

A hetedik fejezetben, foglalkozom a Magyar Honvédség személyi erőforrás minőség biztosításának, fejlesztésének feladataival.

Új tudományos eredmények

A kutató munkám eredményeként leírt dolgozat, továbbá azok összegzett következtetései alapján az alábbi új tudományos eredményeket láttam igazoltnak:

- Kutatási másod elemzéseimmel igazoltam, hogy a vezetői szemléletben és magatartásban paradigma váltásra van szükség. Az új vezetői szemléletben, olyan az eddig elvárttól eltérő, pszichológiai-mentálhigiénés vezetői jellemzőkre van szükség, amely békeidőben biztosítja a harmonikus szervezeti működést és hozzájárul a szövetségi kötelezettségből származó vezetői megfeleléshez.
- A vezetés számára elkészített tanulmányban bemutattam és elemeztem azokat a társadalom lélektani folyamatokat, amelyek befolyásolják és hatással vannak az állomány motivációs rendszerére, a szervezeti megfelelést támogató attitűdjére, komfortérzetére.
- Kutatásaim eredménye alapján igazoltam, a folyamatok megismerésének szükségességét, a 2. hipotézisem igazolása során deduktíve igazolódott az a tény, hogy a rendszer változás előtti vezetői – magatartás – nem biztosítja a harmonikus szervezeti működést a vezetői sikerességet, a vezetettek komfort érzetét.
- Új tudományos eredmény a megközelítés és a szemlélet.

Önálló tudományos eredmény

Önálló tudományos eredménynek tulajdonítom azt a megközelítési módot és a következtésekben tett megállapításokat, amelyek a hagyományostól eltérő módon, újszerű „szokatlan” megvilágításba helyezik a XXI. –i katonai vezető iránt támasztott vezetői követelményeket.

Ajánlás

Olyan, a humán erőforrást támogató szervezet jöjjön létre amely nem az egészségügy oldaláról közelíti meg a szervezet építést, a szervezet fejlesztést, hanem képesség, a tehetség oldaláról. Figyelembe veszi a dolgozatomban jelzett és elemzett más szervezeti jellegű erőforrásokat, úgy mint a kortárssegítést, a mentor rendszert, a modell értékű mentálhigiénés szemléletű képzéseket, érzékenyítéseket, a katonai mentálhigiéné vázolt modelljét.

Létre kell hozni, illetve ki kell alakítani a szociális támogatórendszert, a családtámogatást és hatékony korrekciós színteret.

Ahhoz, hogy megállapításaim a mindenkori követelményekhez igazodjanak, egy dinamikus monitorozásra van szükség, amely képes követni a szervezeti követelményeket és állapot változásokat és mindezeket képes rendelkezésre bocsátani a döntési folyamatokhoz.

Kutatásaimat nem tekintem lezártnak, csak egy időszakot átívelő elemzési folyamatnak, amelyet szükséges folytatni ahhoz, hogy az új tudományos eredmények folyamatosan szolgálják a vezetői gyakorlatot, szervezet fejlesztést, a mentálhigiénés szemlélet további kiszélesítését.

Köszönettel tartozom mindazoknak akik a kutatómunkám során rendelkezésemre álltak, támogattak, biztosították tudományos, szakmai anyagaikhoz való hozzáférésemet.

Dolgozatomat ajánlom néhai Dr. Pörzsi József orvos ezredesnek.

Publikációs jegyzék.

Mészáros Géza: Totális szervezetek konfliktusai 1999.Szárzaföldi Szemle

Mészáros Géza – Kosaras László: A szerződéses állomány szociológiai és mentálhigiénés átvilágítása 1999 – 2001. Szárzaföldi Szemle

Mészáros Géza: A kortárssegítés és a sikeres vezetői magatartás összefüggései. 2000. Szárzaföldi Szemle

Mészáros Géza: A hadsereg (MH) modernizációjának hatása a hatékony vezetői magatartás kialakulására(különös tekintettel a szervezeti működési zavarokat okozó deviáns magatartási formákra....)

Mészáros Géza: A szárzaföldi haderő mentálhigiénés és drog prevenciót támogató rendszere. 2004. Szárzaföldi haderő folyóirat

Konferenciák.

Európai haderő, európai érdekvédelem. Varsó, 2006.06.19.-21 Előadó: Mészáros G.

Magyar Katonai – és Katasztrófaorvostani Társaság. V. Tudományos Konferenciája. Budapest, 2002. október 17.

A krízis és katasztrófa helyzetek hatékony kezelését segítő mentálhigiénés szemléletű képzések a Pécsi Honvédkórház gyakorlatában 1994-2000 között. Előadó: Fodor L., Kóczán Gy., Pörzsi J., Salamon Cs., Mészáros G.

A szerződéses állomány szociológiai és mentálhigiénés átvilágítása 1999 – 2001 között időszakban. Előadó: Mészáros G., Kóczán Gy., Salamon Cs., Pörzsi J.

A preventív katona – pszichiátriai, pszichológiai és mentálhigiénés törekvések pécsi tapasztalatai és lehetséges új irányai. Előadó: Fodor L., Kóczán Gy., Pörzsi J., Salamon Cs., Mészáros G.

Mentálhigiénés szemléletű drog prevenció törekvések a Magyar Honvédség alakulatainál. Előadó: Salamon Cs., Mészáros G., Fodor L.,

Mészáros Géza ezredes

1955. december 30.-án születtem Himodon. Hatgyermekes katonacsalád legidősebb gyermekeként nevelkedtem. Általános és középiskolai tanulmányaimat Marcaliban és Kaposvárott végeztem kiváló és jó eredménnyel. 1974–1978 között sikeres tanulmányokat folytattam a Pannon Agrártudományi Egyetem Főiskolai és szakmérnöki karán.

Tizenhat hónapos sorkatonai szolgálatot követően, 1982-ben életpályámmá vált a katonai hivatás. 1982-ben a debreceni Légvédelmi Kiképző Központban kiváló eredménnyel elvégeztem a kiemelt politikai munkásképző tanfolyamot, hadnagyként avattak Első tiszti beosztásom hangfelderítő szakaszparancsnok a Magyar Néphadsereg 8284 tüzér ezredénél Marcaliban. 1983–1989 között különböző politikai munkás beosztásokat töltöttem be.

1989–1994 áprilisáig tüzér hadműveleti főtiszt, mozgósítási és hadkiegészítési alosztályvezető beosztásokat láttam el a marcali Tóth Ágoston tüzérdandárnál.

1994. április 1-án pályázati úton kerültem az akkori 2. Katonai Kerület parancsnoki irodájára, szociológus, irodavezető helyettes feladatkörbe.

A humán szolgálat létrejöttét követően részt vettem a szolgálat felállításában, az elméleti és formai működési kereteinek kialakításában a szárazföldi haderő csapatainál.

1995 decemberétől Székesfehérváron, a Magyar Honvédség Szárazföldi Parancsnokságán teljesítettem szolgálatot szociológusként, majd személyügyi főnök helyettesként.

1997-98-ben az SFOR Magyar Műszaki Kontingens humán főtisztjeként mélyreható tapasztalatokat szereztem a misszióban végzendő humán munka szervezése és végzése terén.

Középfokú „C” és alacsonyfokú „C” típusú nyelvvizsgálattal rendelkezem német illetve angol nyelvből. Az 1995–2003 között eltelt időszak során több, Magyarországon rendezett nemzetközi gyakorlaton irányítottam a látogató megfigyelő iroda haderőnemi részét.

Katonai pályafutásom során számtalan alkalommal részesültem, dicséretben, jutalomban, kitüntetésben. Négy alkalommal léptettek elő soron kívül.

Feleséggel Tordason élünk. Három felnőtt korú gyermeket neveltünk fel. 2005 novemberétől vagyunk boldog nagyszülők, egy fiú unokánk által.

1988-1990 között – megszűnéséig – egyetemi szintű tanulmányokat folytattam a Politikai Főiskolán.

1994-ben végzettem az Eötvös Lóránd Tudomány Egyetem Szociológiai és Szociálpolitikai Intézetében.

Tudományos kutatómunkával tizennyolc éve foglalkozom. A diploma dolgozatomat a „katonai” öngyilkosságokból írtam, amelyet akkor – nem a szokványos és nem a közhiedelemben élő módon közelítettem meg – ez civil szakmai körökben nagy vihart kavart.

A fent jelzett évtől vagyok tagja, a prof. dr. Ozsváth Károly nyugállományú. orvos ezredes és dr. Pörzci József nyugállományú orvos ezredes által fémjelzett szakmai csoportnak, mely a korábbi deviancia kutatások, szervezeti megfelelési és beválási vizsgálatokra alapozva, szervezeti működési zavarokat elemezve, külföldi (amerikai) és szakirodalmi tapasztalatokra alapozva kidolgoztuk az elméleti és gyakorlati katonai mentálhigiénés modellt.

E modellre alapozva dolgoztuk ki és tíz évig folytak - a honvédségen és két haderőnemen belül - a szervezeti működést, drog prevenciót és a vezetői magatartást támogató, az egyén megfelelését segítő, korrekciós modellt (minta) adó képzések és programok.

Így a „Mentálhigiénés szemléletű, drog prevenciót, krízis kommunikációt támogató vezetői magatartást formáló képzések”, melyek érintették a katonai szervezetek

vezetőit, a humán és érdekvédelmi szakembereket, század és szakaszparancsnokokat, a vezénylő zászlósokat, kortárs képzés keretében a szerződéses katonákat, „ Szernélküli laktanyákért és katonacsaládokért” drog prevenciós laktanya napok. (melyek a több mint tízezer embert érintettek)

A témában tizenöt egy szerzős, hat több szerzős - változó terjedelmű - publikációm jelent meg.

Meghívott előadóként részt vettem „ A magyar katonai – és katasztrófa orvostani társaság V. tudományos konferencián, a „ Segítő kapcsolatok szerepe a fegyveres testületek szervezeteiben c. konferencián, a Pécsi Tudomány Egyetem Felnőttképzési Intézetében.”

2003. év folyamán kidolgoztam a „Szárazföldi haderő mentálhigiénés” doktrínáját.

A több éve folyó kutatómunkámat doktori (PhD) képzés keretében – a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen, végzős doktoranduszként – folytattam, illetve a doktori (PhD) képzés alatt mélyítem, a tudományos kutatás alapjait és a doktori fokozat megszerzéséhez szükséges tudásszintet elsajátítani annak érdekében, hogy kutatásai eredményeim hozzájáruljanak haderónk, azon belül a katonai szervezetek harmonikus működéséhez, a vezetői magatartás formálásához, az egyén szervezeti megfeleléséhez, a humán erőforrás fejlesztéséhez.

2005. áprilisától 2010. márciusáig irányítottam a tizenháromezer tagot számláló Honvédszakszervezetet.